riomis formomis gimininga ir Kaliningrado srities piliakalnių keramikai [7].

Kasinėjimų medžiaga rodo, kad Eketės piliakalnyje žmonės apsigyveno pirmaisiais m. e. amžiais. Jis buvo naudojamas visą I m. e. tūkstantmetį ir paliktas kovų su kryžiuočiais metu.

## BRAŽUOLĖS (TRAKŲ RAJ.) PILIAKALNIO TYRINĖJIMAI 1972 M.

VYTAUTAS DAUGUDIS

Lietuvos TSR Kultūros ministerijos iniciatyva 1972 m. buvo tvirtinami Bražuolės piliakalnio šiaurės vakarinis bei šiaurinis šlaitai. Mokslinė metodinė kultūros paminklų apsaugos taryba ir Lietuvos TSR Istorijos ir etnografijos muziejus tuo metu pravedė šio piliakalnio bandomojo pobūdžio archeologinius tyrinėjimus.

Bražuolės piliakalnis yra apie 6 km į šiaurę nuo Trakų, apie 0,8 km į pietvakarius nuo Trakų—Vievio plento, kairiajame Bražuolės upelio krante. Iš šiaurės ir rytų jį juosia upelis ir klampus jo slėnis, o iš kitų pusių — gilus ir platus griovys, kuris šiaurės rytuose bei šiaurės vakaruose pastebimai paplatėja ir susijungia su upelio slėniu. Griovio šlaitai buvę išgrįsti vidutinio dydžio akmenimis. Dabar čia šio grindinio išlikę tik fragmentai. Griovio gylis nuo piliakalnio aikštelės — apie 16 m, o nuo gretimų laukų — iki 12 m. Griovio plotis dugne siekia 6—7 m, o viršuje — 60 m. Pietrytinėje piliakalnio papėdėje, už griovio, pastebimas tarsi nedidelio pylimėlio fragmentas. Gal būt, nuo lengviau prieinamų pietrytinės bei pietinės pusių, už griovio dar yra buvęs nedidelis pylimėlis, kuris šiuo metu jau sunaikintas. Piliakalnio šlaitų nuolydis — 35—40°, o aukštis — 16—22 m.

Beveik trapecijos formos, nelygi piliakalnio aikštelė yra apie 200 m ilgio, pietrytiniame gale — apie 100 m, o šiaurės vakariniame — 60 m pločio. Tuo būdu ji užima apie 2 ha plotą. Ties vakariniu aikštelės pakraščiu yra pailga (ŠV—PR), 5—8 m gylio, 75 m ilgio ir 60 m pločio viršuje dauba. Jos dugne yra 45 m ilgio ir 10 m pločio ties viduriu šaltiniuota pelkė. Pietiniame aikštelės pakraštyje ryškiau išsiskiria nedidelė pakilumėlė, o pietrytinis aikštelės pakraštys yra net 6 m žemiau šiaurės rytinio jos kampo.

Piliakalnio aikštelės pakraščiuose yra pylimo liekanų. Dalis jo nuvirtusi į piliakalnio pašlaitę. Išlikusios dalies ilgis — 440 m. Pylimo aukštis nuo aikštelės paviršiaus siekia iki 2,5 m, jo plotis prie pagrindo — 10—15 m, o viršuje — 3—6 m. Pietrytiniame piliakalnio aikštelės pakraštyje, tarp pietinio ir rytinio pylimų galų,

[7] Ф. Д. Гуревич, Из истории Юго-восточной Прибалтики в I тысячелетии н. э.— Материалы и исследования по археологии СССР, № 76, Москва—Ленинград, 1960, стр. 347.

yra apie 3 m pločio ir 0,2—1,6 m gylio įdubimas. Gal būt, ties šia vieta senovėje buvo pilies vartai.

Maždaug 50 m į vakarus nuo šiaurės rytinio aikštelės pakraščio, vidinėje pylimo pusėje, pastebimas 0,4—0,8 m aukščio, 4—6 m pločio prie pagrindo ir iki 40 m ilgio pakilimas, einantis skersai aikštelę. Atrodo, kad minėtoje vietoje yra buvęs nedidelis pylimėlis, skyręs piliakalnio aikštelę į dvi nelygias dalis. Tačiau jis buvo beveik visai sunaikintas, ariant piliakalnio aikštelę bei stačiant čia įsikūrusios sodybos pastatus.

Į pietryčius nuo piliakalnio, už gilaus slėnio esančioje dirbamoje žemėje, pastebimi gyvenvietės pėdsakai, aptinkama nedidelių tinko gabalėlių, nuo ugnies suskeldėjusių akmenų.

Apie 200 m į pietus nuo piliakalnio, pakilesnėje vietoje, ariamoje dirvoje, išlikę 2 apardyti pilkapiai. Vieno jų, esančio kiek arčiau piliakalnio, aukštis — 1,7 m, skersmuo prie pagrindo — apie 12 m. Kitas, kiek mažesnis pilkapis yra 12 m į pietus nuo pirmojo. Jo aukštis — 1,3 m, o skersmuo — apie 7 m. Abiejų pilkapių sampile pastebima stambokų akmenų.

F. Pokrovskis nurodo, kad XIX a. pabaigoje Bražuolės apylinkėse buvo gana daug pilkapių [1]. 1856 m. šiuos pilkapius ir netoli jų buvusį senkapį kasinėjo A. Kirkoras; čia jis aptiko IX—XII a. degintinius kapus [2].

Bražuolės piliakalnis įrašytas į F. Pokrovskio sudarytą Vilniaus gubernijos [3] ir P. Tarasenkos sudarytą Lietuvos [4] archeologinius žemėlapius.

1972 m. pietrytinėje piliakalnio pylimo dalyje buvo ištirtas apie 100 $m^2$ dydžio plotas [5]. Kultūrinio sluoksnio storis ties pylimo viduriu siekė 3 m, o ties jo vidine papėde — 1,1—2 m.

Remiantis tyrinėjimų metu gautais duomenimis, atrodo, kad piliakalnis buvo apgyvendintas I tūkstantmečio pr. m. e. pabaigoje ir naudotas be pertraukos iki XIII—XIV a.

I tūkstantmečio pr. m. e. pabaigai priklausančio žemutiniojo sluoksnio storis buvo tik 10—20 cm. Jame aptikta keletas smulkių lipdytų puodų šukių brūkšniuotu paviršiumi ir nedidelių, grubiai apskaldytų titnago gabalėlių. Gal būt, šiam laikotarpiui taip pat priklauso dar prieš II pasaulinį karą ariant piliakalnio aikštelę rasti 2 akmeniniai kirviai su skyle kotui [6]. Šio laikotarpio

---

[1] Ф. В. Покровский, Археологическая карта Виленской губернии.— Труды Виленского отделения Московского предварительного комитета по устройству в Вильне IX археологического съезда, Вильна, 1893, стр. 68.

[2] А. Киркор, Археологические розыскания в Виленской губернии.— Известия Императорского археологического общества, том I, вып. I Петербург, 1859, стр. 15—19.

[3] Ф. В. Покровский, указ. соч., стр. 68.

[4] **P. Tarasenka,** Lietuvos archeologijos medžiaga, Kaunas, 1928, p. 109.

[5] Tyrinėjimų ataskaita yra Lietuvos TSR Mokslų akdemijos Istorijos institute (toliau — MAII), radiniai — Lietuvos TSR Istorijos ir etnografijos muziejuje (toliau — IEM); В. Даугудис, Раскопки городища Бражуоле.— Археологические открытия 1972 года, Москва, 1973, стр. 274—275.

[6] Radiniai yra Trakų istorijos muziejuje: vieno jų inv. Nr. 7, kitas — neinventorintas.

piliakalnio įtvirtinimų pėdsakų nepastebėta. Tiktai aikštelės pakraštyje, kur buvo storesnis pastarojo laikotarpio sluoksnis, aptikta kiek stambesnių anglių. Atrodo, kad piliakalnyje tuomet buvo silpnai įtvirtinta gyvenvietė, apsaugota medinės, nesudėtingos konstrukcijos užtvaros ir natūralių gamtos kliūčių.

Paskui piliakalnio aikštelės pakraščiuose iš pradžių buvo supiltas vienas, o dar kiek vėliau — ir kitas, 0,5—0,8 m aukščio ir apie 4 m pločio prie pagrindo, pylimėliai, kuriuos skyrė negilus griovelis. Išorinio, atrodo, kiek vėlyvesnio pylimėlio viršuje aptiktos nesudėtingos konstrukcijos, medinės, akmenimis sutvirtintos užtvaros liekanos. Aptikta keletas lipdytų puodų šukių brūkšniuotu ir grublėtu paviršiumi. Sprendžiant iš šių radinių, atrodo, kad pylimėliai buvo supilti I m. e. tūkstantmečio pirmoje pusėje.

Dar vėliau minėti pylimėliai palaipsniui paaukštinami maždaug iki 2 m. Jų plotis prie pagrindo tuomet pasiekė 6—8 m, o tarp jų buvusio griovio gylis svyravo tarp 1—1,5 m. Ant išorinio, jau žymiai paaukštinto pylimėlio viršaus buvo aptikta keletas išilgai bei skersai jo suvirtusių, daugiausia 15—20 cm skersmens ir 1—2 m ilgio sudegusių medinių rąstų dalių, tarp kurių buvo 20—30 cm skersmens apskritos tamsios dėmės nuo į žemę įkastų medinių stulpų. Minėti duomenys rodo, kad šio pylimo viršuje tuomet stovėjo medinė gynybinė siena, padaryta iš maždaug kas 1—1,5 m į žemę įkastų stulpų, kurių tarpai buvo užpildyti gulsčiais rąstais. Beveik vienalaikio vidinio pylimo viršuje ryškesnių medinių įtvirtinimų pėdsakų nepastebėta, kadangi viršutinieji jo sluoksniai, atrodo, buvo nukasti, pertvarkant vėlesnius piliakalnio įtvirtinimus. Apskritai, abiejų minėtų pylimų piūviuose pastebėta net 10 su viršum atskirų jų taisymo bei aukštinimo atvejų.

Vėlesniuose šių pylimų sluoksniuose aptiktas nedidelis kiekis lipdytų puodų šukių, daugiausia ryškiai grublėtu paviršiumi, ir galvijų kaulų[7]. Visi minėti duomenys rodytų, kad pastarasis, vėlyvasis abiejų pylimų horizontas turėtų priklausyti maždaug I m. e. tūkstantmečio viduriui bei antrajai (?) pusei. Gal būt, šiame laikotarpyje buvo supiltas ir neaukštas pylimas, skyręs piliakalnio aikštelę į dvi dalis.

Dar vėliau ant abiejų minėtų pylimų buvo užpiltas 0,8—1,5 m storio smėlingos, su moliu maišytos žemės sluoksnis, sutvirtintas daugiausia skersai pylimą klotais 20—30 cm skersmens rąstais. Tuo būdu, pylimas paaukštinamas iki 2,7 m. Jo plotis prie pagrindo siekė 14 m. Šio pylimo viršuje buvo aptiktos sudegusios medinės gynybinės užtvaros liekanos. Užtvarą sudarė dvi lygiagretės, maždaug per 1,5 m viena nuo kitos nutolusios sienos, padarytos iš statmenai į žemę, per 1,5—2 m vienas nuo kito įkastų 20—30 cm skersmens medinių stulpų, kurių tarpai buvo užpildyti gulsčiais rąstais ir apskrėsti molio tinku. Tyrinėto ploto pietvakarinėje da-

[7] Gyvulių kaulus 1973 m. ištyrė TSRS MA Archeologijos instituto mokslinė bendradarbė, biologijos mokslų kandidatė V. Danilčenko.

lyje, ties pylimo posūkiu, aptiktas netvarkingas apdegusių, 10×15×18 — 25×18×30 cm dydžio akmenų grindinėlis, ant kurio įstrižai bei skersai pylimo gulėjo keletas sudegusių 15—30 cm skersmens medinių rąstų. Minėtas grindinys kartu su šių rąstų liekanomis užėmė maždaug 2×3 m dydžio plotą. Greičiausiai tai yra ant pylimo stovėjusio bokšto pamatų liekanos.

Atrodo, kad tam pačiam horizontui priklauso ir vidinėje pylimo pusėje iš akmenų krautos sienos liekanos. Čia buvo išlikę net 4—5 viena ant kitos gulėjusios akmenų eilės, kurių bendras aukštis siekė 0,8—1,1 m. Viršutinė šios sienos dalis nugriuvusi ir išskleista piliakalnio aikštelės pakraštyje, prie pylimo. Todėl pirminis šios sienos aukštis lieka neaiškus. Tarp sienos akmenų buvo aptiktas nemažas kiekis stambokų tinko gabalų. Tai rodo, kad molio tinkas buvo naudojamas šios sienos sutvirtinimui. Be to, tarp minėtos sienos akmenų rasta lipdytos keramikos ryškiai grublėtu paviršiumi ir stambių bei smulkių naminių galvijų ir kiaulių kaulų. Sprendžiant pagal minėtus radinius, aukščiau aprašyti piliakalnio įtvirtinimai bei iš akmenų statyta siena turėtų būti maždaug vienalaikiai ir priklausyti I m. e. tūkstantmečio pabaigai ar II tūkstantmečio pačiai pradžiai. Panašių geriau išlikusių iš akmenų statytų sienų liekanų aptikta Aukštdvario (Trakų raj.)[8], Eketės (Klaipėdos raj.)[9], Imbarės (Kretingos raj.)[10] bei Renavo (Mažeikių raj.)[11] piliakalnių pylimų vidinėse pusėse, kur jos datuojamos I m. e. tūkstantmečio antra puse bei II tūkstantmečio pradžia.

Viršutinysis, vėlyviausias Bražuolės piliakalnio pylimo sluoksnis yra smarkiai suardytas. Todėl apie šio laikotarpio jo įtvirtinimus trūksta duomenų. Pastebėta, kad pylimas tais laikais dar labiau paaukštintas.

Kada Bražuolės pilis buvo apleista, šiuo metu dar negalima tiksliau pasakyti. Žinoma, kad Bražuolės vietovėje (Brasel) 1382. VII. 6 Jogaila kartu su savo motina ir broliu Skirgaila sudarė su besibraunančios į Trakus ir Vilnių kryžiuočių kariuomenės vadais laikiną nepuolimo sutartį. Tačiau ar tais laikais tebebuvo naudojama Bražuolės pilis, galės nustatyti tiktai platesni šio piliakalnio, ypač jo aikštelės, tyrinėjimai.

---

[8] Tyrinėjimų ataskaitos yra MAII, o radiniai — IEM. Žr. **V. Daugudis**, Aukštadvario piliakalnio įtvirtinimai ir pastatai.— Lietuvos TSR MA darbai, serija A, t. 1(12), 1962, p. 52—53.

[9] Tyrinėjimų ataskaita yra MAII, o radiniai — IEM. А. Меркявичюс, Й. Станкус, Раскопки городища Экете.— Археологические открытия 1972 года, Москва, 1973, стр. 376—377.

[10] Tyrinėjimų ataskaita yra MAII, o radiniai — IEM. Žr. **V. Daugudis**, Imbarės piliakalnio ir gyvenvietės tyrinėjimai 1969 metais.— Archeologiniai ir etnografiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1968 ir 1969 m., Vilnius, 1970, p. 32—33; В. Даугудис, Раскопки городища и селища Имбаре.— Археологические открытия 1969 года, Москва, 1970, стр. 321.

[11] Žr. šio leidinio p. 14.